

רבי לא שנה ר' חייא מנא ליה. בתוס' תמהו דאם כן לעולם לא נתייב תיובתא מברייתא כו'. ובהגהות הרד"ל כתב ליישב דדוקא הכא, דלשון הברייתא הוא "ר' חייא אומר דם הנדה ודאי כו'", דנראה ר' חייא מפי עצמו קאמר, להכי אמר כן. אבל שארי ברייתות דתני ר' חייא סתמא, כולן מדברי תנאים אחרים הן.

דף סג

'איזהו רוק תפל'. כתב הרמב"ם בפ' המשנה: 'כשלא יאכל אדם דבר מבערב וישן חצי הלילה האחרון כולו כו' ויקרא אז רוק תפל כו' וישאר כן עד שתעבור שעה שלישית'. וברש"ש תמה על דבריו, דבגמרא משמע דמספיק ש'עבר עליו חצות לילה בשינה'. גם לא נזכר בגמ' שאחר שלש שעות מתבטל כוחו, רק אם 'יצא רוב דיבורו של שלש שעות'.

'מי גריסין רותח ועובר שיתן לתוכו מלח מאי משמע דהאי עובר לישנא דאקדומי'. ב'שאגת אריה' (סי' כו) הביא מחלוקת הרמב"ם (פ"א מהל' ברכות הל"ו) וה'אור זרוע' (בהגהות אשר"י פ"ק דברכות סי' י"ג) אם יכול לברך ברכת המצוות בדיעבד אחר שעשה המצוה (הש"ך הכריע כדעת הרמב"ם שאינו יכול לברך, יו"ד סי' י"ט סק"ג). וכתב השאג"א להוכיח כדברי ה'אור זרוע', שיכול לברך, מלשון הגמ' בפסחים (ו' ע"ב): 'כל המצוות מברך עליהן עובר לעשייתן'. ולמה לא נקטה הגמ' 'קודם לעשייתן', אלא להורות דבר והיפוכו: לכתחילה יברך לפני עשיית המצוה ('עובר' לישנא דאקדומי), ובדיעבד לאחר שעשה המצוה ('עובר' לשון שעבר). וברש"ש העיר שזה נסתר מסוגיין, דהכא 'עובר שיתן לתוכו מלח' הוא בדוקא קודם ולא לאחר מכן.

וב'נימוקי יוסף' [על הל' תפילין להרי"ף, סוף מסכת מנחות דף ח' ע"א ד"ה עובר] ביאר דאם היה נוקט לשון 'קודם לעשייתן' היה משמע דיכול להקדים הברכה אפילו הרבה קודם לעשיית המצוה. לכך נקט לשון 'עובר', כאיש הרץ לפני חבירו וחבירו מורו עצמו להשיגו (על פי זה מתפרש בסוגיין 'עובר שיתן לתוכו מלח' שיהא רותח כל כך, שתיכף ומיד אפשר לתת המלח לתוכו. נימוקי הגרי"ב).

'וצריך לכססם שלש פעמים בעי ר' ירמיה אמטויי ואתויי חד כו' תיקו'. בתוס' (סוכה ל"ז ע"ב ד"ה כדי), כתבו בשם ה'ערוך' שהביא ירושלמי לגבי נענוע הלולב, דצריך לנענע ג' פעמים על כל דבר ודבר. ומסתפק ר' זירא הכין חד והכין חד, או דלמא הכין והכין חד (כלומר אם הולכה והבאה נחשבים כפעם אחת או כפעמיים, כאותו ספק שמסתפק ר' ירמיה בסוגיין). וכיון דלא אפשר עבדינן לחומרא שלש פעמים לכל אחד ואחד.

ועיין בר"ן שם (י"ח ע"ב מדפי הרי"ף ד"ה אמר רבא) שהאריך לבאר השיטות בענין הנענועים.

(ע"ב) 'היתה למודה לראות מיום עשרים ליום עשרים ומשש שעות לשש שעות כו' ור' יוסי מתיר עד שש שעות וחוששת בשש שעות' דעת הראב"ד שגם ר' יהודה מודה לר' יוסי כשקבעה וסת לשעות בלבד, שאינה צריכה לחשוש לכל העונה, אלא רק לשעה שרגילה לראות. ומחלוקתם אינה אלא כשרגילה לראות בימים ושעות, כמבואר בגמ' (ספר 'בעלי הנפש', הובאו דבריו ביו"ד סי' קפ"ט ס"ג). ונחלקו בביאור דבריו: הרז"ה (בהשגות אות ז') מפרש שכיון שקבעה לשעות בלבד ולא לימים נמצא

שצריכה לחשוש בכל יום ויום מימי חייה כשתגיע השעה שרגילה לראות. אבל במאירי בסוגיין משמע דמפרש (וכן מבאר החוות דעת) שאינה צריכה לחשוש אלא לזמן הראיה האחרונה – בפעם הבאה שיגיע זמן זה תחוש רק לשעה שרגילה לראות, ולא לכל העונה (הו"ד בששבה"ל). ומכל מקום וסת זו נעקרת בפעם אחת, אף בלא בדיקה.

'היתה למודה לראות עם הנץ החמה כו' הא דרגילה לראות בתחילת יממה והא דרגילה לראות בסוף ליליא'. ובאשה הרואה בזמן הנץ החמה וספק לה אם מתחילה ראייתה קודם הנץ או אחריו, כתב הרא"ש (בס"ב) בשם הראב"ד שיש מהמירין לאסרה כל הלילה וכל היום, ויש מקילין כיון שוסתות דרבנן וכל שכן חיוב הפרישה סמוך לוסתה (עיי' לקמן השיטות בענין זה) הוי ספק דרבנן ולקולא ולא חיישינן אלא לעונת היום שהיתה ודאי בנדתה (וכן פסק השו"ע בס"י קפ"ד ס"ד דאינה אסורה אלא בעונת היום שלאחריו, ולא בעונת הלילה שלפניו).

וביאר ה'חוות דעת' (בסק"ז) דעת המחמירין, על פי מה שכתב ה'פרי חדש' בהלכות שבת דהא דאסור לעשות מלאכה דרבנן בין השמשות ולא מתירין מדין ספיקא דרבנן לקולא הוא משום שיש יום חול ויום שבת לפניו והוי כחתיכת איסור מתוך שתי חתיכות דאיתחזיק איסורא ולא אמרינן בזה ספיקא דרבנן לקולא, והוא הדין בנד"ד (וכבר העירו שלא נמצא כן בדברי הפ"ת. ועיי' ביו"ד סי' ק"י בקונ' 'בית הספק' לבעל החו"ד סק"כ).

ומכל מקום הט"ז (בסק"ז) נשמר מזה לכאורה וביאר סברת המקילין מטעם 'תולין הקלקלה במקולקל' (והט"ז לשטתו דדין 'תולין' אינו מדין ספיקא דרבנן לקולא, כפי שכתבתי לעיל דף ס' ע"א).

והזרתם את בני ישראל מטומאתם כו' אזהרה לבני ישראל שיפרשו מנשותיהן סמוך לוסתן. הראשונים הקשו דמאחר שקיימא לן וסתות דרבנן, ומדאורייתא לא חיישינן שראתה דם בשעת וסתה, איך יתכן שחיוב הפרישה בזמן הוסת יהיה מדאורייתא: דעת הראב"ד בספר בעלי הנפש ועוד ראשונים דהאי קרא אסמכתא בעלמא, ובאמת חיוב הפרישה הוא רק מדרבנן.

ודעת ספר התרומות ועוד ראשונים שאף שוסתות דרבנן מכל מקום חיוב הפרישה מדאורייתא. וביאר ה'נודע ביהודה' סברתם דדמי להא שאמרו (בגיטין כה ע"ב) 'שמא מת לא חיישינן, שמא ימות חיישינן'. ואף הכא – שמא ראתה בזמן הוסת לא חיישינן, שמא תראה בשעת הוסת חיישינן. ודעת הרא"ה ב'בדק הבית' דמתחילת העונה עד שעת הוסת חיוב הפרישה מדרבנן, ומשעת הוסת עד סוף העונה חיוב הפרישה מדאורייתא (מששבה"ל סי' קפ"ד ס"ב). לרוב הפוסקים הפרישה היא רק מתשמיש, אבל שאר קריבות מותר (ב"י סי' קפ"ד), אבל התרוה"ד (סי' ר"ג) אוסר כל קריבות, ותמה עליו הב"י. ובשו"ע (ס"ב) פסק להקל, וכתבו האחרונים שהמחמיר תבא עליו ברכה [מהרילב"ד].

'וכמה כו' עונה כו' אותה עונה' – דהיינו אם רגילה לראות ביום צריך לפרוש ממנה כל אותו היום מזריחת השמש עד שקיעתה. ואם רגילה לראות בלילה צריך לפרוש ממנה כל אותו הלילה משקיעת השמש עד זריחתה. ושיטת ה'אור זרוע' שצריך לפרוש גם עונה שלפני עונת הוסת, והב"י (סי' קפ"ד) כתב 'ואין טעם ושרש לדברים אלו', והביא לשון ה'אגור' שכתב 'חומרא יתירה היא'. אבל הב"ח כתב 'דאין ספק שכך היתה קבלה בידו מפי הזקנים וראוי ונכון לנהוג חומרא זו וכך שמעתי בימי חרפי שהירא דבר ה' נהג מעולם חומרא זו'. וכן נקט הש"ך להחמיר כהאו"ז [מהרילב"ד].

עוד הביא הב"י שיטת האביאסוף ש'עונה' היא לעולם י"ב שעות שוות (ונמצא שבחורף, שהלילות קצרים, צריך להשלים שיעור הי"ב שעות משני הצדדים). וכתב הב"י 'ומ"מ נראה לי שאין לחוש לכך'. והב"ח חולק על הב"י וכותב 'שרי ליה מרייהו' [מהרילב"ד].

דף סד

ראתה יום חמשה עשר לחדש זה כו' רב אמר קבעה לה וסת לדילוג ושמואל אמר עד שתשלש בדילוג. בשו"ת 'מנחת יצחק' (ח"י סי' ע"ז בשם נכדו) מבאר יסוד המחלוקת ביניהם דשמואל סובר דהראיה הקודמת היא גורמת לראיית הדילוג הבאה (כעין וסת הפלגה, שמפליגה בין ראייה לראיה חודש ויום), ולכן בעינין ד' ראיות, כשאר וסת הפלגה (כמבואר בב"ק דף ל"ז ע"ב בתוד"ה יום, דבוסת הפלגות שוות לכו"ע בעינין ד' ראיות). ודעת רב דאין הראיה הקודמת גורמת לראייה הבאה, אלא היום עצמו גורם לכך, והוי כשאר וסת החדש דלכו"ע סגי בג' ראיות (כמבואר בתוס').

[ולפי זה יהיה נפקא מינה באשה שקבעה וסת לדילוג, והגיע הזמן שאמורה לראות ולא ראתה בו, כגון י"ח בחדש: דלפי שמואל אינה צריכה לחשוש לי"ט של חדש הבא, כיון שאין כאן ראיה שתפליג ממנה. ולרב צריכה לחשוש, דיום י"ט גורם לראיה מצד עצמו].

ניסת לראשון ומת לשני ומת לשלישי לא תנשא. ביבמות (סד ע"ב) נחלקו אמוראים בטעם הדבר: ר' הונא סובר דמעייין גורם ור' אשי סובר שמזל גורם. ונפקא מינה כגון שנפל מן הדקל ומת, דבזה אין לתלות במעיינה, רק במזלה.

ובשו"ת 'אגרות משה' (אבהע"ז ח"א סי' כ"ו) דן בענין אשה שבעלה הראשון מת מזקנה, ובעלה השני מת כשנפל ב'לאמבער יארד' (מגרש למחסן עצים), דמותרת להנשא לבעל שלישי, דכיון שמת מנפילתו אין זה משום מעייין גורם, וכיון שיש לאשה זו פרנסה משל עצמה אין שייך כאן הטעם של מזל גורם (כמו שכתב ה'נודע ביהודה' קמא אבהע"ז סי' ט' שענין 'מזל גורם' היינו אם תחיה בעושר או בעניות, וכיון שדרכה של אשה להיות בבית והיא תלויה בבעלה לכן מת).

היתה למודה לראות יום ט"ו כו' שינתה ליום שמונה עשר הותרו כולן ואין אסור אלא משמונה עשר ואילך. משמע שאינה צריכה לחוש גם לעונה בינונית של שלשים יום (שהרי מי"ח של חדש זה עד י"ט של חדש הבא יש ל"א יום בחדש חסר ול"ב יום בחדש מלא). ומכאן מקשים האחרונים על שיטת רש"י בדף ט"ו ע"א (ד"ה לא שנו, כפי שביארוהו הרמב"ן והר"ן שם) הסובר שאשה שיש לה וסת קבוע צריכה לחוש גם לעונה בינונית.

וכתב הרש"י (בשו"ע הרב סי' קפ"ט קו"א סק"א) לחדש מכח זה דבאמת הא דצריכה לחוש לעונה בינונית אינו לענין לאסרה על בעלה, אלא רק להצריכה בדיקה קודם תשמיש.

ובספר 'אמרי אברהם' (סי' י) כתב ליישב באופן אחר, דדוקא כשקבעה וסת הפלגה או חיישינן גם לעונה בינונית. היות שרואים באשה זו שהפלגה גורמת לה לראות, אלא ששינתה הפלגותיה מדרך העולם, חיישינן שתחזור לראות כשאר נשים. מה שאין כן בסוגיין דמיירי בוסת החדש, כיון שקבעה לראות מחמת יום החדש שוב אין צריכה לחשוש כלל להפלגה של עונה בינונית.